

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

УДК 35:378.147

Т. О. АСТАПОВА

СУЧАСНІ ПІДХОДИ В МЕТОДИЦІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ ДЕРЖАВНИМ СЛУЖБОВЦЯМ

Розглянуто деякі сучасні підходи до викладання іноземних мов державним службовцям з урахуванням вимог комунікативної методики.

Ключові слова: державні службовці, професійне навчання, іноземні мови, мовна компетенція.

The article deals with some modern approaches to teaching foreign languages public administrators taking into account communicative methods demands.

Key words: public administrators, professional teaching, foreign languages, language competence.

Сучасний етап розвитку українського суспільства актуалізує завдання щодо модернізації системи професійного навчання державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування.

Професійний розвиток персоналу органів державної влади та органів місцевого самоврядування є одним із основних напрямків реформування державного управління та важливим чинником ефективності соціально-економічних реформ. Забезпечення високого рівня професійної компетентності управлінських кадрів упродовж усієї їхньої професійної діяльності вимагає здійснення переходу до безперервного навчання персоналу органів влади та кадрового резерву.

Комплексний підхід до реформування системи підготовки кадрів для державної служби та підвищення кваліфікації державних службовців ґрунтується на положеннях Конституції України, законах України щодо державної служби, освіти, указах Президента України стосовно вдосконалення роботи з кадрами в органах виконавчої влади, з керівниками підприємств, установ і організацій, а також на інших нормативно-правових актах з питань державної служби та професійного розвитку персоналу органів державної влади і органів місцевого самоврядування.

Аналізуючи причини необхідності змін у підготовці керівних кадрів державного управління України, можна виділити найбільш суттєві, а саме: висока плинність кадрів та пов'язаний з цим низький рівень професійності персоналу органів державної влади, недостатній рівень управлінських компетенцій та, наряду з цим, брак знань і вмінь з іноземної мови, ефективної комунікації, лідерства,

необхідного для якісного управління в апараті державного управління, низький рівень використання новітніх технологій навчання та викладання в усіх сферах державного управління, організації підвищення кваліфікації.

Наведені чинники характеризують окреслену проблему як комплексну, розв'язання якої вимагає залучення сукупності організаційно-методичних механізмів, а також інтелектуальних, людських і фінансових ресурсів, надання, оновлення знань і розвиток умінь, необхідних для ефективного розв'язання завдань професійної діяльності на державному рівні, розробка та впровадження спеціалізованих навчальних програм для підвищення кваліфікації державних службовців, ґрунтуватися на принципах науковості, демократизму, системності і наступності, враховуючи особливості сучасного розвитку українського суспільства і держави, кращі тенденції вітчизняної і зарубіжної практики професійного розвитку персоналу органів державної влади та їх кадрового резерву.

Мета даної статті – окреслення найбільш сучасних підходів у методиці викладання іноземних мов державним службовцям для підвищення їх комунікативних навичок спілкування і, таким чином, покращання стану реформування системи навчальної підготовки керівних кадрів в цілому.

Комунікативний підхід до навчання іноземних мов, при якому об'єктом навчання є мовна комунікативна діяльність, функціональні властивості мови і мовлення [4, с. 84], є актуальним на сучасному етапі. Пошук шляхів навчання ефективного спілкування пов'язаний з комунікативними потребами майбутніх фахівців у зв'язку з розширенням міжнародних контактів України. Комунікативний підхід включає вивчення прагматичних аспектів комунікації, співвідношення мовних одиниць із діяльністю людини, вивчення стратегій і тактик комунікантів. Такий функціонально-комунікативний підхід до навчання мов дає можливість навчити студентів моделювати мовленнєві взаємодії, розуміти інтенції комунікантів, використовувати мову як засіб соціальної дії і взаємодії в умовах конкретних ситуацій спілкування. Широке варіювання комунікативних інтенцій подано в діалогічному дискурсі.

Вивчення діалогічної форми мови є дуже важливим, тому що діалог вважається найбільш природнім проявом мовленнєвої активності [5, с. 88]. У сучасній лінгвістиці враховується вплив використання мови на її структуру [Там же], аналізуються прагматичні аспекти діалогу. Дослідження мовного матеріалу показує, що зміст реплік-відповідей у складі констативно-констативного мікродіалогу характеризується варіюванням комунікативних інтенцій, які визначають стратегію комунікантів у процесі спілкування [7, с. 49]. У репліках-відповідях відчувається розуміння адресатом необхідності відреагувати на стимул.

Вивчення комунікативного процесу повинно вестись з урахуванням інтенцій адресата і адресанта [6, с. 26]. Репліка-відповідь визначає функціональну взаємодію реплік у констативно-констативному мікродіалозі. Реакції-відповіді в рамках констативно-констативного мікродіалогу показують ставлення адресата до змісту репліки-стимулу у спектрі відображення діалогічних взаємодій: згода-незгода. Природною реакцією на повідомлення є, наприклад, підтвердження. У цьому випадку дія повідомлення є успішною.

Формування іншомовної компетенції є необхідною складовою навчання мов на сучасному етапі, тому що вона допомагає фахівцям інтегрувати в різні мовні колективи, відчувати себе впевнено в будь-яких умовах спілкування. Комунікативний підхід до навчання іноземних мов дає можливість викладачу навчити слухачів моделювати мовленнєві взаємодії, використовувати мову як засіб соціальної дії і взаємодії в умовах конкретних ситуацій спілкування на професійні теми і не тільки.

Розробка системи комунікативно орієнтованого навчання слухачів у сфері державного управління та місцевого самоврядування передбачає низку етапів, які характеризуються певними цілями, завданнями і конкретними технологічними кроками. Підсумковою метою навчання іноземній мові як засобу спілкування в навчально-професійній підсфері є формування певного рівня комунікативної компетенції. У загальній системі рівнів володіння іноземною мовою для професійного спілкування виділяють три послідовні рівні: базовий, середній, поглиблений. Виділені рівні відрізняються один від одного обсягом комунікативного матеріалу і складністю його комунікативного оформлення. Базовий рівень – це володіння мовою для вирішення мінімальної кількості комунікативних завдань, достатніх для обмеженого навчально-професійного спілкування у стандартних ситуаціях.

Розглянемо методичні аспекти і сучасні засоби навчання, що сприяють досягненню підсумкових цілей у межах базового рівня володіння іноземною мовою у навчально-професійній підсфері – “державне управління”.

Відомо, що комунікативність, перш за все, виявляється у функціональності навчання, основним проявом якої є специфічний відбір і організація навчального матеріалу на основі ситуацій і проблем спілкування. Навчальний текст є вищою комунікативною одиницею навчання. Для реалізації комунікативних завдань у навчально-професійній підсфері доцільно використовувати типовий навчальний текст, який містить типізовану інформацію, певну логіко-змістовну композицію, що піддається програмуванню і характеризується стійкістю варіантів мовної діяльності в даній сфері спілкування. Ця теза може бути реалізована на основі чіткої структурно-змістовної організації типових навчальних текстів за єдиною схемою або єдиним структурно-змістовним алгоритмом. У кожному тексті повинні знайти відображення основні види зв'язків, зумовлені логікою даної дисципліни. До них належать: необхідні, або строго логічні зв'язки, зумовлені логікою даної дисципліни: детерміновані, або функціональні, що відображають певні закони; причинно-наслідкові зв'язки; правиловідповідні, що відображають умовні положення (знання про явища, поняття, закони, теорії, методи). При складанні навчальних текстів необхідно враховувати рекомендації з організації зв'язного тексту, послідовність у міркуванні або доказі; причинно-наслідкові й умовно-наслідкові відношення між поняттями; часову співвіднесеність при викладанні навчального матеріалу; загальнонаукові прийоми пізнавальної діяльності (співставлення і протиставлення, класифікація, систематизація, узагальнення тощо). Ця робота повинна проводитись з урахуванням міжпредметних зв'язків при викладанні і закономірностях поетапного оволодіння основними видами мовленнєвої діяльності: аудіюванням, читанням, мовленням і письмом.

Одним з етапів побудови системи комунікативно орієнтованого навчання є семантико-функціональний опис тематичної лексики, створення нових типів словників, в яких фіксуються лексичні та граматичні особливості функціонування термінів і словосполучень. Відомо, що навчально-професійну сферу спілкування при вивченні дисциплін забезпечує науковий стиль мовлення, характерний не тільки для державного управління. Відповідно до понять наукового стилю мовлення у навчально-професійній підсфері спілкування відбір тематичної лексики необхідно проводити на основі ситуативно-тематичного принципу, а також принципу функціональної достатності та актуалізації кожного терміну. Основною одиницею такого відбору повинна бути тематико-ситуативна група слів [3]. Тематико-ситуативна група – це група слів, зв'язаних з визначеною темою, доповненою найбільш характерними розповсюджувачами цих слів у процесі їх актуалізації. Таке доповнення забезпечує функціональну достатність терміну.

Підсумковою метою навчання іноземній мові як засобу спілкування в навчально-професійній підсфері є формування певного рівня комунікативної компетенції слухачів з урахуванням співвідношення між тривалістю етапу навчання, поетапними цілями і мовними засобами їх вираження.

Наведемо основні завдання, що стоять перед студентами в процесі вивчення професійно-орієнтованої літератури на іноземній мові:

1) отримання інформації, яка б доповнювала та поглиблювала навчальний матеріал, що опановується студентами у процесі вивчення профільних дисциплін навчального плану;

2) формування необхідних навичок щодо подальшого самостійного читання літератури за фахом [Там же].

Відповідно до зазначених завдань, пропонуємо такі види роботи з оволодіння навичками читання літератури за фахом:

– робота з оригінальними професійно-орієнтованими текстами, а саме аналітико-синтетичне (і обов'язково екстенсивне) читання з відповідним контролем розуміння;

– виконання ефективних вправ (на спеціально підбраному для цього матеріалі) до і після читання професійно орієнтованих текстів. Власне читання лише на самому початку буде читанням для розуміння змісту тексту в цілому, перед читанням тексту треба перед студентами ставити ті або інші завдання, щоб поступово знайомити їх із специфікою читання спеціальної літератури і виробити у них тверді вміння та навички, необхідні в майбутній професійній діяльності:

- 1) виділити головну думку;
- 2) вибрати необхідні деталі;
- 3) конспективно передати зміст на рідній мові;
- 4) узагальнити прочитане;
- 5) швидко проглянути текст і вибрати основні наукові факти;
- 6) знайти відповіді на поставлені запитання;
- 7) прочитати схему або зобразити прочитане схематично або у вигляді малюнку;
- 8) знайти потрібне посилання, формулювання або довідку.

Відповідно до другої мети, надбання необхідних навичок для подальшого самостійного вивчення професійно орієнтованої літератури студентам доцільно виконувати вправи, спрямовані на таке:

– упізнання (ідентифікацію) невідомих слів за асоціацією, із контексту, за словотворчими елементами, по приналежності до групи інтернаціональних слів тощо;

– упізнання мовних моделей у процесі читання, тобто розуміння мовних зразків, що мають в основі ту або іншу модель, характерну для даного виду фахової літератури;

– уміння користуватися словниками та довідниками.

Зупинимося на основних видах роботи, за допомогою яких можуть бути сформовані у студентів наведені вище вміння та навички. Важливу роль у роботі над оригінальними текстами спеціального характеру відіграє навчання впізнанню та розумінню інтернаціональних слів без допомоги словника. Навчати цьому потрібно регулярно і планомірно, зважаючи на розподілення всіх інтернаціональних слів на такі групи:

– слова з повним збігом значень у двох мовах (таких слів у професійно-орієнтованих текстах приблизно 87 %);

– слова з частковим збігом значень в двох мовах (таких слів – 10 %);

– слова з повною розбіжністю значень в двох мовах (таких слів – 3 %) [3].

Ця диференціація в тій або іншій формі повинна бути доведена в процесі навчання до свідомості студентів. Крім того, доцільне виконання низки вправ, що спрямовані на впізнання та розуміння слів, які повністю або частково співпадають по значенню з відповідними словами в рідній мові. Проте необхідно відзначити, що при відборі текстів бажано орієнтуватися саме на першу та другу групи інтернаціональних слів, оскільки слова із значною розбіжністю в графічних образах не можуть бути зрозумілими шляхом здогадування. Їх просто необхідно знати або знаходити в словнику.

Для подолання граматичних труднощів під час роботи з текстами необхідно сформувати у студентів відповідні навички та довести їх до автоматизму. Для досягнення цієї мети доцільно виробляти вміння пізнавати та виділяти в тексті характерні для нього мовні моделі. У процесі навчання читанню важливо, щоб студенти за сукупністю окремих слів бачили в реченні певний взаємозв'язок цих слів, який складає не менш визначену структуру – мовну модель.

Найбільш ефективними є також вправи такого характеру:

– вибрати з речень ряд похідних слів і виділити складові елементи;

– семантизувати певний афікс із знайомими кореневими елементами;

– із знайомих корневих елементів і афіксів по вивченій моделі утворити похідні слова.

На заключному етапі роботи доцільне виконання вправ з самим текстом. Ці вправи відрізняються від приведених вище лише тим, що основою для роботи служить текст, і студентам дається завдання самостійно вибрати з тексту і семантизувати ті або інші похідні слова. Післятекстові вправи служать головним

чином для перевірки розуміння як прочитанного тексту в цілому, так і окремих його розділів. На цьому етапі найбільш вдалими та ефективними, з нашої точки зору, є такі види вправ:

- прочитати текст і стисло передати його зміст;
- розділити текст на логічні частини та назвати їх;
- записати запитання до тексту і задати їх в логічній послідовності товаришам;
- скласти план прочитаного;
- викласти зміст тексту за планом;
- підготувати повідомлення за темою тексту з використанням додаткової літератури.

Таким чином, розглянуто основні види роботи над професійно-орієнтованими текстами на іноземній мові, мета яких – виробити у студентів навички читання літератури за фахом. Приведені види вправ, безумовно, не вичерпують усього розмаїття форм і методів роботи студентів при читанні текстів іноземною мовою. Багато питань розвитку навичок роботи з текстами за фахом ще чекають своєї розробки як у теоретичному, так і в практичному плані. Також удосконалення форм і методів викладання іноземних мов державним службовцям у цілому буде слугувати подальшим предметом нашого вивчення.

Література:

1. *Артеменко Т. М.* Про деякі питання комунікативного підходу до навчання іноземних мов / Т. М. Артеменко, І. П. Ліпко // Вісник ХНУ. – 2012. – № 12. – С. 24–29. – Режим доступу : <http://www-center.univer.kharkov.ua/vestnik/1.php?nom=12>.
2. *Асоян Л. В.* Актуальні методичні напрямки вдосконалення викладання російської мови студентам-іноземцям у ВНЗ України в навчально-професійній сфері з урахуванням міжпредметних зв'язків / Л. В. Асоян, Т. В. Тарасова та ін. // Вісник ХНУ. – 2012. – № 12. – С. 30–35. – Режим доступу : <http://www-center.univer.kharkov.ua/vestnik/1.php?nom=12>.
3. *Благодарна Т. П.* Розвиток навичок роботи з професійно орієнтованими текстами на початковому етапі вивчення іноземної мови / Т. П. Благодарна // Вісник. – 2009. – № 12. – С. 55–59.
4. *Гак В. Г.* К типологии лингвистических номинаций / В. Г. Гак // Языковая номинация: Общие вопросы. – М. : Наука, 1977. – С. 230–293.
5. *Макаров Л. М.* Основы теории дискурса / Л. М. Макаров. – М. : Гнозис, 2003. – 227 с.
6. *Чахоян Л. П.* Синтаксис диалогической речи современного английского языка / Л. П. Чахоян. – М. : Высш. шк., 1979. – 168 с.
7. *Schmidt S.* Some Problems of Communicative Text Theories / S. Schmidt // Current Trends in Textlinguistics. – Berlin – New York : de Gruyter, 1978. – P. 47–60.

Надійшла до редколегії 20.01.2012 р.